

dr hab. Maria Papierz, em. prof. UJ

RECENZJA

pracy doktorskiej p. mgr Natalii Shlikhutki pt.

Leksyka melioratywna w blogach parentingowych

(na materiale języka polskiego i słowackiego)

Recenzowana praca doktorska, napisana pod kierunkiem naukowym dr hab. Marioli Szymczak-Rozlach, prof. UŚ, jako promotora, i dr Sylwii Sojdy jako promotora pomocniczego, wzbogaca osiągnięcia śląskich językoznawców w zakresie badań nad leksyką słowacką i polską.

Autorka wybrała na temat swojej rozprawy najnowszą leksykę wyekscerpowaną z blogów, włączając się tym samym w nurt badań śledzących nowe tendencje w języku polskim i słowackim. Obszar swoich dociekań ograniczyła do leksyki melioratywnej na blogach parentingowych (rodzicielskich). Taki wybór tematyki wymagał szczegółowego przybliżenia zarówno gatunku „blog” na tle innych zjawisk w komunikacji internetowej jak i zarysowania wybranej leksyki melioratywnej w obrębie szerzej rozumianego słownictwa ekspresywnego i potocznego. Wywiązała się z postawionego sobie zadania – powiedzmy to od razu – bardzo dobrze, szczegółowo prezentując zarówno sposoby komunikowania się na forach społecznościowych jako i opisując leksykę melioratywną i sposób jej funkcjonowania w blogach rodzicielskich.

Praca składa się z czterech rozdziałów i obligatoryjnych części typu wstęp, zakończenie, bibliografia, wykaz skrótów i streszczenie w kilku językach. Kompozycja pracy jest przemyślana, właściwą analizę badanej leksyki (Część analityczna) poprzedza Część teoretyczna, w której Autorka omawia stan badań nad leksyką ekspresywną (rozdział 1), gatunek blog i język blogów (rozdział 2) oraz (w rozdziale 3) ekspresywność i leksykę ekspresywną. (Tu uwaga nt. układu pracy – rozdział 1, s. 14-30, powinien być początkiem rozdziału 3, gdzie mowa jest o kategorii ekspresywności i leksyce ekspresywnej).

Rozdział poświęcony blogom (s. 31-58) przynosi wiele ciekawych informacji na temat komunikacji internetowej, sam blog rozwinął się już jako kilka jego odmian, tj. dziennik osobisty, blogi branżowe, blogi poświęcone jednemu tylko tematowi, tworzone indywidualnie

lub przez zespół autorów, mogące zawierać tylko zdjęcia lub nagrania wideo (tzw. vlogi). Ze względu na tematykę pracy Autorka skupiła się na blogach internetowych wymiennie nazywanych dziennikami internetowymi, także takich, które opatrywane były komentarzami innych czytelników. Taki jest zresztą cel pisania blogów – pozyskanie publiczności, która wraca do ich lektury. Jako językoznawcę Autorkę interesuje także sam sposób funkcjonowania blogu (Doktorantka używa formy „blogu” w dopełniaczu, choć często można się też spotkać z formą „bloga”), co opisała odwołując się do badań nad komunikacją językową począwszy od modeli K. Bühlera, R. Jakobsona a także na stworzonej własnej propozycji w tym zakresie. Uznała słusznie, że blog mający cechy tekstu i pisanego, i mówionego ma wszystkie atrybuty modelu komunikacyjnego, jest więc specyficzną formą komunikacji ze swoimi typowymi wyznacznikami.

Bardzo wartościowy jest rozdział 3, w którym mgr Shlikhutka szczegółowo omawia istotną dla swojej pracy kategorię ekspresywności i łączące się z nią terminy takie jak emocjonalność, emotywność, barwa (lepiej byłoby: zabarwienie) stylistyczna, wyrazistość i in. celem tego rozdziału, jak pisze Autorka, jest „omówienie tych pojęć, określenie wewnętrznych i zewnętrznych wyznaczników ekspresywności oraz klasyfikacja ekspresywizmów”, co ma stanowić podstawę analizy wyekscerpowanych w blogach melioratywów. Musiała się „uporać” z niejednoznacznym traktowaniem w literaturze przedmiotu i brakiem konsekwencji w stosowaniu pojęć ekspresywność i emocjonalność, kluczowymi w opisywaniu melioratywów, którym te kategorie przysługują. Posiłkując się koncepcjami głównie S. Grabiasa i J. Zimy sformułowała na potrzeby pracy ich definicje, które stosuje w analizie poszczególnych leksemów. Przydatne są też pojęcia potoczność, leksyka dziecięca, okazjonalizmy, melioryzacja. Autorka opracowała siatkę pojęć z zakresu ekspresywności wykorzystaną w analizie materiału językowego i podjęła próbę ujednoczenia zestawu kwalifikatorów przypisywanych w słownikach leksemom polskim i słowackim, co nie jest łatwe ze względu na różnice między systemami kwalifikatorów polskich i słowackich.

Rozdział 4 (s. 113-220) stanowi właściwą część rozprawy, tj. analizę melioratywów w blogach parentingowych. Badany materiał językowy pozyskany został w latach 2016-2020 z popularnych blogów – 10 polskich i 10 słowackich – rozumianych jako zapiski jednej autorki/jednego autora poświęcone tematyce rodzicielskiej. W pracy Doktorantka opisuje bardziej szczegółowo, na czym polegała metoda uzyskania reprezentatywnej próbki języka blogów. W celu weryfikacji materiału z blogów korzystała także ze słowników jednojęzycznych – polskich i słowackich – głównie weryfikując w nich kwalifikatory

zastosowane przy analizowanych melioratywów. Dodatkowo posługiwała się korpusami narodowymi obu języków. Tak dobrany i zweryfikowany materiał daje obraz tworzenia i funkcjonowania leksyki melioratywnej w blogach parentingowych w obu analizowanych językach a tym samym w języku rodziców w kontaktach z dziećmi i innymi użytkownikami języka polskiego i słowackiego.

Analizowane leksemy zostały w obu językach przydzielone do następujących klas semantycznych: określenia dzieci, somatyzmy, przedmioty użytkowane przez dzieci i w opiece nad dziećmi, familiaryzmy, wyrazy żartobliwe, eufemizmy, okazjonalizmy i leksyka dziecięca. Gross z nich to rzeczowniki, ale Autorka znalazła też w materiale kilka leksemów przymiotnikowych i czasownikowych. Na każdy z analizowanych melioratywów Autorka przytacza jeden przykład użycia, łącznie jest to 131 fragmentów tekstów, z czego 63 pochodzą z blogów polskich a 68 z blogów słowackich. Ogólne wrażenie z lektury tych analiz i komentarzy do każdego z przykładów jest bardzo dobre, Doktorantka szczegółowo omawia znaczenie leksemów melioratywnych, sposób ich utworzenia i funkcjonowania w języku. Pojawiły się jednak komentarze i interpretacje, które należy zweryfikować. I tak:

(34) – leksem *mateczka* został określony jako ekspresywizm, choć Słownik języka polskiego PWN podaje kwalifikator przestarz., tak też ja go odbieram

(68) – na leksem *bublinka* jako określenie dziecka Autorka nie znalazła poświadczeń, więc może należałoby go zaliczyć do okazjonalizmów

(71), (72) i (73) – z tych przykładów wynika, że autorka Pavlinka zastosowała ciekawy zabieg narracyjny i pisze ten tekst jako dziecko w 1. osobie liczby pojedynczej. Przykłady z tego bloga pojawiają się jeszcze pod numerami (103), (105), (124) i (125), ale tylko przy (103) i (125) zabieg ten został odnotowany, a należałoby je omówić łącznie

s. 106 – tytułów słowackich w polskim tekście nie powinno się odmieniać ze słowackim końcówkami – w *Lingvistickom slovníku*

s. 116 i in. – w pozycji bibliograficznej *Slovník súčasného slovenského jazyka* należało podać informację o dwóch kolejnych tomach: H-L (2011) i M-N (2015)

s. 179 – w derywacie *pusinka* formantem jest sufix –*inka*

s. 186 – polski odpowiednik słowackiego *uzlíček – węzytek* w znaczeniu dziecko, to nie mały węzeł/supeł, ale zawiniątko

s. 189 – *teta sestrička* to pani pielęgniarka

(93) – ... *som prešla po svojich* to znaczy: przeszłam o własnych siłach, na własnych nogach

(99) – *spracovať človečika* – lepiej: opanować, oswoić, pot. ogarnąć człowieczka

(100) – użyty tu bohemizm, także w (107) ma również funkcję świadomego żartu językowego, co Autorka dobrze skomentowała dopiero pod przykładem (216)

(109) – *urobit' hrubú čiaru* ma polski odpowiednik określić grubą linią/kreską, tj. odciąć się od przeszłości, przypisanie mu cech melioratywnych uważam za wątpliwe

(110) – *guľat' očami* – polski odpowiednik: strzelać oczami

s. 207 – *papať* ma polski odpowiednik z tej samej warstwy stylistycznej *papusiać*

papanie powstało w drodze nominalizacji i jest dewerbatywem

s. 210 – *mojkať* – uważam, że chodzi w tym wypadku o ekspresywność eksplicytną ze względu na etymologię wyrazu *mojkať* – *hovorit'* „môj/moja/moje”; po słowacku zalicza się takie formacje do typu tzw. reprodukcyjnego, podobnie *božekať* *hovorit'* „bože, bože”, czy *jojkať* *hovorit'* „joj, joj”

s. 211 – *prd* – słowacki kwalifikator *hrub.* (*hrubé slovo*) ma polski odpowiednik *ordynarny*.

W pracy pojawia się kilka wyrażen, które są słowacyzmami i powinny być zastąpione innymi terminami: *nocjonalny* – *neutralny*, *znak* w znaczeniu cecha, *komunikant* (w j. pol. to mała *hostia*) – *uczestnik* aktu komunikacji, *dzieło* – nie każda praca, książka jest dziełem i in.

Te dość szczegółowe uwagi pozwoliłam sobie tu sformułować z myślą, iż być może Doktorantka zechce z nich skorzystać przy opracowaniu tekstu do druku, bo rozprawa **na druk niewątpliwie zasługuje**.

Pracę cechuje staranna forma, pojawiają się jedynie drobne uchybienia stylistyczne, nieliczne błędy literowe i interpunkcyjne.

Wszystkie sformułowane powyżej uwagi i zastrzeżenia dotyczą spraw mniejszej rangi i nie mają wpływu na wartość rozprawy, w której Doktorantka zaprezentowała walory badaczki czytanej, wnikliwej i zaangażowanej, wykazała się bowiem znajomością obszernej literatury przedmiotu, biegłością w korzystaniu ze współczesnych narzędzi internetowych, wnikliwością w analizowaniu materiału językowego a także bardzo dobrą znajomością dwóch badanych – obcych dla siebie – języków: i polskiego, i słowackiego.

Analiza wyekscerpowanego materiału pozwoliła jej na sformułowanie kilku ogólniejszy wniosków (s. 219), także o charakterze komparatywnym: w blogach parentingowych przeważa ekspresja i waloryzacja pozytywna; emocje wyrażane są również za pomocą środków niewerbalnych (emotikony, wielkie litery wykrzykniki); język tych blogów oznacza się potocznością; język blogów polskich i słowackich jest podobny a częstotliwość użycia form ekspresywnych także jest podobna. Różnice między blogami w obu krajach dotyczą korzystania z innego typu stron internetowych a także większej komercjalizacji blogów polskich.

Biorąc powyższe pod uwagę stwierdzam, że recenzowana rozprawa **spełnia wszystkie wymagania stawiane pracom doktorskim**, wnoszę zatem o dopuszczenie p. mgr Natalii Shlikhutki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Kraków, 30.07.2021.

Kraľov, 31.07.2021

Štátnemu Paľstvu,

prešytam receuzje rozpravoy
p. Natelii Shlikhuti
oraz podpisane dokumenty
finansove.

Z poverenim

Marie Papiřa